

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

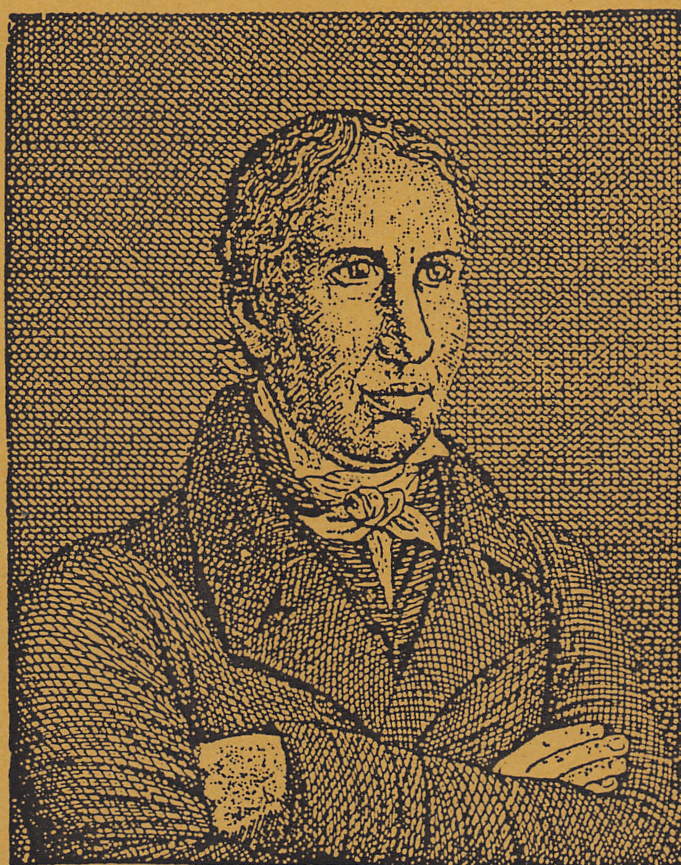
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

debet

N. F. S. GRUNDTVIG 1783 - 1872

GLIMT AF

EMBEDSVIRKSOMHED OG PRIVATLIV

P. Christensen sculp.

J.E.C. Waller del et sculp. 1822

Omslag: Walthers kobberstukne gengivelse af
C. F. Christensens maleri af Grundtvig.
Den 3. august 1822 averteredes stikket
til salg i bladet "Dagen" for tre mark.
Kilde: Saxtorph, Vilh.: Portrætter af
N.F.S.Grundtvig. Kbh. 1932.

N.F.S.Grundtvig 1783 - 1872

Glimt af

embedsvirksomhed og privatliv

Udstilling i Landsarkivet for Sjælland m.m.

Efteråret 1983

KATALOG

København

September 1983

UDSTILLINGEN.

Stort set alle, der har levet i Danmark i det sidste kvarte årtusinde, har i deres livsforløb været i kontakt med offentlige myndigheder. Dette gælder for høj som for lav, for den nu ukendte menigmand som for Nicolai Frederik Severin Grundtvig. Samkvemmet mellem den enkelte undersåt eller borger og myndighederne har efterladt sig spor, der endnu eksisterer. De kan følges og undersøges i de berørte myndigheders arkiver, der er bevaret i Rigsarkivets og landsarkivernes store samlinger.

Med denne lille udstilling af arkivalier, der i spredte og få glimt fortæller om Grundtvig, ønsker Landsarkivet for Sjælland m.m. at give sit bidrag til 200-året for N.F.S. Grundtvigs fødsel. Udvalget af arkivalier er ikke resultat af en systematisk undersøgelse af det omfattende materiale i Landsarkivet, der kan fortælle om Grundtvigs liv og virke. Det har blot været hensigten at fremlægge nogle af de forskningsmuligheder, der findes både i de ofte benyttede arkivalier og i nogle udvalgte temmelig sjældent udnyttede arkivfunds.

Den fremgangsmåde, der må anvendes for at finde og følge de forskellige spor af fortidige hændelser og tilstande i arkiverne, er i korthed følgende: Først indsamles publicerede oplysninger. Derefter må forskeren søge at gøre sig klart, hvilke embeder, der i fortiden kan have været inddraget i behandlingen af de forhold, som ønskes undersøgt. Ved hjælp af oversigter over indholdet i de relevante embeders arkiver bestilles og fremtages arkivalierne til brug på læsesalen. Arkivalierne giver ofte oplysning om, hvilke andre embeder, der har medvirket i sagen, og undersøgelsen kan så fortsætte her. I udstillingskataloget er der vist nogle eksempler på anvendelsen af denne fremgangsmåde. Forhåbentlig kan kataloget derfor tjene som inspiration for Landsarkivets

gæster ved undersøgelsen af også andre forhold end N.F.S.
Grundtvigs liv og virke.

Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm

og hjælpemidlerne til dets benyttelse

EN OVERSIGT
AF
Harald Jørgensen

2. reviderede udgave

KØBENHAVN 1977

Fig. 1.

Denne oversigt udgør et nyttigt udgangspunkt for undersøgelser i Landsarkivets samlinger.

FØDSLEN

I 1783 sluttede den amerikanske uafhængighedskrig, den københavnske apoteker Mühlenstedt opsendte den første danske luftballon og i Udby nær Vordingborg fødtes N.F.S.Grundtvig.

Da det siden 1600-tallets midte har været præstens embeds- pligt at føre bog over de af præsten foretagne kirkelige handlinger, indskrev præsten i Udby, Johan Ottosen Grundt- vig, dåben i sognets kirkebog.

af 8de Septbr. som var en Mandag efter D: 12 Trin: Kl. 3 efter Middag blev min kjære Hustrue Catharine Maria Bang lykkelig forløst med en Søn, som den 10de derefter blev af mig hjemmedøbt og kaldet Nicolaj Frideric Severin Grundtvig. Jordmoderen Madame Castensen bar ham da -

D 8de Septbr: som var en Mandag effter
D: 12 Trin: Kl. 3 effter Middag blev
min kjære Hustrue Catharine Maria Bang
lykkelig forløst med en Søn, som den
10de dereffter blev af mig hjemmedøbt
og kaldet Nicolaj Frideric Severin
Grundtvig. Jordmoderen Madam-
sen bar ham da -

Fig. 2

Udby sognekaldsarkiv nr, 551. Kirkebog
1776-1814 nr. 5. En kort vejledning i
bestilling og brug af kirkebøger fin-
des på Landsarkivets læsesal.

TIL BISPEEKSAMEN

Grundtvig fødtes ud af en gammel præsteslægt og førte selv traditionen videre. Efter at en åndelig krise var vel overstået i begyndelsen af 1811 accepterede Grundtvig endelig faderens ønske om at få sønnen som kapellan i Udby. For at få adgang til et embede har en kandidat imidlertid siden slutningen af 1500-tallet måttet aflægge eksamen for bispeembedet. Resultatet af Grundtvigs eksamination må søges i det berørte bispeembedes arkiv, d.v.s. i Sjællands stifts bispearkiv.

KATALOG NR. 1

Sjællands stifts bispearkiv.

D. Protokol ved bispeeksamen I. 1808-28.

Grundtvigs præstation blev bedømt på følgende måde:

Om de fretsige yndes de kristelige kensnerer:

ad 1. Fødtat dettes med sigtet pæder farer faant de færdige bøgerne aus Gød
er aj visueligt, de skunvej bieder forplæder sig a lter qe row drøttene,
de bøgerne, althaa newfænderne bælareng.

ad 2. Skel. det M. C. indfæder indet kensnerer, aus faaner de og ikke stien.
Ejner. Fr. Sjælligfad til Gød, de farer ad. L. C. B. B. B.

ad 3. Fr. den alligevister maaning er ikke fædder

ad 5. M. : den angøstingste buefæstian forupsette adt magation og farfa aride
Tæft-ar at faudfel. Mænerke. Fr. det fæde indledet fra bledem og de
og far fretsige yndes de adter, kensnerer larene faaner og fædder ad
Larnerne deron fædder, de farfarer der af ikke, at den den sig med
vædd, de fæde de fædder fædder, aus det er ligesaa indbegribelig far
fæde Gød buefæstian.

*Det kensnerer buefæstian - buefæstian værdige til
at ardeivant.*

Skunfer.

ad 1. Grdt. at Mskne med Frygt skulde have faaet de første Begreber om Gud er ej rimeligt, da denne ej kunde forplante sig eller give bestemte Begreber, altså en særdeles Belæring.

ad 4. Gr. den allegoriske Mening er ikke sikker.

Fig. 3. Sjællands stifts bispearkiv.

D.Protokol ved bispeeksamen I. 1808-28.

Grundtvig fandtes værdig til at ordineres og virkede i de følgende år frem til faderens død i 1813 som kapellan i Udby. I forbindelse med Faderens død indførte Grundtvig nogle mindeord i Udby sogns kirkebog.

KATALOG NR. 2

Udby sognekaldsarkiv nr. 551.

Kirkebog 1776-1814 nr. 5.

GRUNDTVIG SOM ADMINISTRATOR

Præstens embedspligter og arbejdsområde var i størstedelen af 1800-tallet meget omfattende. Ved siden af varetagelsen af den kirkelige betjening og sjælesorgen i sognet havde han betydelige verdslige opgaver. Han skulle lede administrationen af skolevæsenet og fattigvæsenet, indsende beretninger om forholdene i sognet etc. I sognekaldsarkiverne vil der derfor foruden kirkebøger kunne findes materiale af stor social- og lokalhistorisk værdi. Det er ligeledes muligt at belyse Grundtvigs virke som sognets centrale administrative skikkelse. I 1821 var Grundtvig præst i Præstø og Skibinge sogne. Som formand for skolekommissionen skulle han blandt andet føre tilsyn med undervisningen og overhøre eleverne.

På skolekommissionens møder kunne mangedartede emner vedrørende skolen tages op til behandling.

54

Om dagen af 31. Octbr samlede
Sammenkomne i Skibinge Skole
Som Indlagt anmeldte af
Jørgen Jørgensen Christoffersen 48 Rkr 15 S
for 1/2 Præstøe Hæmskole Skolefærde
den 1. Okt at indtage af Christoffersen
Andet Bølg var efter Andre Christoffersen Pasa-
ling oplyst at fogd. indstændt Bølg
ikke at fogd af 1/2 Bølg
Siden de uddendige Bølg. Løgen, som f. g.
Skole. Indtægten for den Indt. til at
besøge, bestående af Skolefærde af Saxs
Danmarks og Sættos Nørge Skolen
H fogd af 1/2 Indtægten men
Morten Jørgen, som fra Andre Christoffersen
indtægten til Skolefærde, som gæ-
den Skal mellem Skolen Indtægten
Jørgen Jørgensen anmeldte som Indlagt
18 Rkr 3 S indtægten med Gilden i Jørgen
og indtægten til Skolefærde
Løgen
Vogen affaldte den besvarede Skolefærde
Indtægten 6 Rkr og 8 Rkr indtægten
til Skolefærde til Skolefærde, men Jørgen
funde helt færdig, og den for gæ-
gnuel. Indtægten
Mellem de andre indtægter sig af indtægten
Skolefærde som Anne Mortensdatter, som
Indtægten Skolefærde, som Rasmus P.
dersen og af indtægten Skolefærde Anne Kristine
Hansdatter fra Njegaard
til Skolefærde indtægten 13 Rkr og
11 Rkr, som alle færdig indtægten Skolefærde
som Skolefærde

Fig. 4. Præstø-Skibinge pastorat nr. 547.

Tillæg III. Skolekommissionen.

Forhandlingsprotokol for Skibinge 1810-58.

Folio 54.

På mødet den 31. okt. 1821 behandlede, som det ses, visse af skolens indtægter, det besluttedes at anskaffe "Saxos Danmarks og Snorros Norges Krønike" og der afholdtes efterårseksamen. Ingen af eleverne havde læst hele lærebogen og kun én gennemgået bibelhistorien. I øverste klasse ses det, at især pigen Ane Mortensdatter og drengen Rasmus Pedersen udmærkede sig.

KATALOG NR. 3.

Præstø-Skibinge pastorat nr. 547.

Tillæg III. Skolekommissionen.

Forhandlingsprotokol for Skibinge 1810-58.

GRUNDTVIGS SYN PÅ KUNDSKAB OG OPFØRSEL

Når eleverne fandtes egnede, blev de konfirmeret af Grundtvig, der ved denne lejlighed skulle anføre sin dom angående deres kundskab og opførsel i Kirkebogen.

KATALOG NR. 4

Præstø sognekaldsarkiv nr. 547.

Hovedministerialbog 1814-27 nr. 1.

Grundtvig nøjedes ikke med at give karakterer. Han nedfældede tillige sit syn på elevernes personlige og karaktermæssige egenskaber.

Confirmerede. 1822.
Piger.

nr.	Confirmandens Navn og Opholdssted.	Dom angaaende Kundskab og Dpførelse.
1.	Inger Dorothea Hornrup i Præstøe	Ingen god Bindsels fornuet med Navnet Mangl. Gode
2.	Caroline Frederike Stagaard i Præstøe	God god Bindsels og tilgængelig Dpførelse Gode.
3.	Jensine Jensen i Præstøe	Kopie forbig med men det ypperste Ejendelig gode
4.	Klaren Jacobsdatter i Njåen-hjuse	God god Bindsels men lidt efterkomme Gode?
5.	Ane Margrethe Jensdatter i Njåen-hjuse	Ejendelig hore maanedig Bindsels Ejendelig

Fig. 5. Præstø sognekaldsarkiv nr. 547.
Hovedministerialbog 1814-27 nr. 1.
Folio 58.

Confirmerede.
Drenge.

Confirmanbens Navn og Dpholdssted.	Forældrenes eller Husbondens, Pielersforældrenes Navn og Boepæl.	Dom angaaende Kundskab og Dpforfel.
Frants Valentin Carl Christian de Stampe Skjole: Wordingborg Bde.	1822 Kammerherre Lars Holger de Stampe Lena Nysoe og h. Kristen Kaas	Godt forstandig kund- skab og Dpforfel. Kundt Magel. godt forstandig kund- skab og Dpforfel. Lena Nysoe og h. Kristen Kaas Kundt og Dpforfel.
Hans Pedersen : Skole	Ane Hansdatter og Peder Hansen og godt kundskab med h. Larsen i Præstø	Kundt og Dpforfel.
Johan Ernst Musfeldt : Skole	Hans og Christiane Musfeldt og h. Johanne Charlotte Helene Mummie i Præstø	Kundt og Dpforfel.
Hans Ole Evaldson : Skole	Hans og Christiane Evaldson og h. Karen Margrethe i Præstø	midelmædig kund- skab og Dpforfel. Lena Nysoe og h. Kristen Kaas
Christopher Pedersen : Skole	Hans og Christiane Pedersen og h. Sidre Hansdatter i Præstø	Godt kundskab og Dpforfel. Kundt og Dpforfel. Lena Nysoe og h. Kristen Kaas
Johannes Magnus Christian Erany Bergström : Skole	Lindbergs og Magnus Berg- ström, h. Margarethe Marie h. i Præstø	Godt kundskab og Dpforfel. Kundt og Dpforfel. Lena Nysoe og h. Kristen Kaas

Fig. 6. Præstø sognekaldsarkiv nr. 547.
Hovedministerialbog 1814-27 nr. 4.
Folio 77.

Foruden kundskab og læsefærdighed bemærkede Grundtvig sig hos pigerne deres "Varme", og "tiltagende Følelse", en pige var "en del pjattet" og en anden havde for "lidt Eftertanke". Hos drengene var Frants Valentin, søn af Kammerherre, Baron Holger de Stampe, åbenbart ikke udpræget dygtig. Han fik karakteren "godt", hans kundskab var "forsvarlig", men han havde dog et "blødt Hjerte". Til gengæld syntes Hans Pedersen at have været et lys. Han "Meget Godt" og betegnedes som "et udmærket Hoved". Desværre fandt Grundtvig ham også "kold, som det synes". Johannes Magnus var "som det synes ganske ligegyldig". Når Grundtvig fældede en hård dom, tog han, som det ses, samtidig forbehold.

Grundtvig var endvidere formand for sognets fattigkommission. Han skulle varetage fattigadministrationen mellem kommissionens møder, lede kommissionens forhandlinger, udfærdige regnskaber og udarbejde forsørgelsesplaner etc.

KATALOG NR. 5.

Præstø-Skibinge pastorat nr. 547.

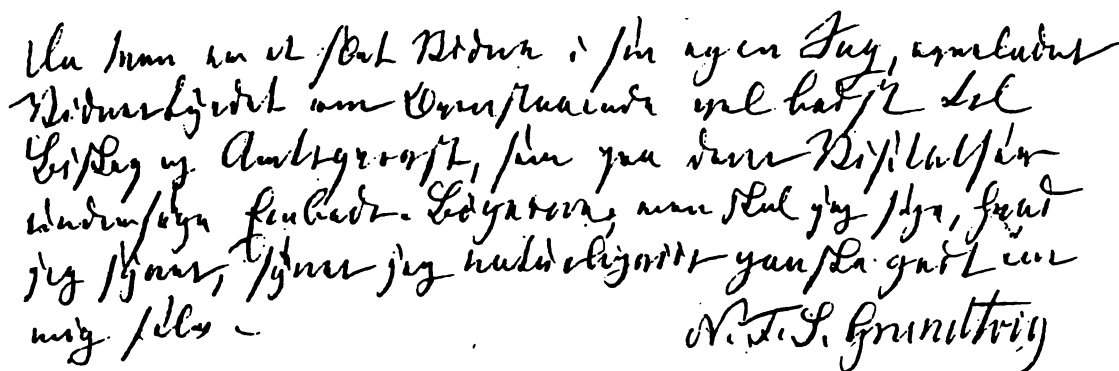
Tillæg II. Fattigkommissionen.

Forhandlingsprotokol for Skibinge 1802-32.

Forsørgelsesplan for 1822.

Som nævnt skulle præsterne regelmæssigt indsende beretninger om alskens forhold i sognet til provsten, der videre sendte dem til biskoppen. Grundtvigs indberetninger skal derfor søges i bispearkivet.

Blot en enkelt af disse indberetninger skal nævnes. Om embedsbøgernes orden indberettede Grundtvig i 1821:

Uden man en et skal hvide i sin egen Sag, somledes
Nidmælsdydte om Omvæltende og hadt det
Lidte og Anstørelse, som man dem Kjøbenhavn
udenfor den fælles. Lidt om, som skal jeg lige, fandt
jeg lige, som jeg hvide dydte som den godt en
mig lige -
N. T. S. Grundtvig

Fig. 7. Sjællands stifts bispearkiv.

C. Provsternes indberetninger I. 1821.

Da man er et slet Vidne i sin egen Sag, overlades Vidnesbyr- det om Ovenstaaende vel bedst til Biskop og Amtsprovst, som paa deres Visitatser undersøge Embeds-Bøgerne, men skal jeg si- ge, hvad jeg synes, synes jeg naturligvis ganske godt om mig selv.

N. F. S. Grundtvig

KIRKEKAMP OG INJURIESAG

Grundtvigs indtrængende ønske om et embede i hovedstaden blev imødekommet, da han i efteråret 1822 ansattes som kapellan i Vor Frelzers kirke på Christianshavn. Her foranledigede han udbruddet af, hvad der senere blev kaldt kirkekampen, en strid der skulle præge dansk kirkehistorie i det næste halve århundrede.

Anledningen var udgivelsen i august 1825 af professor H.N. Clausens bog, Catholicismens og protestantismens kirkeforfatning, lære og ritus. Mod denne bog udsendte Grundtvig i september 1825 sit voldsomme fejdeskrift, Kirkens Gienmæle.

Kirkens Gienmæle

med

Profesør Theologie

Dr. H. N. Clausen

ved

Hilf. Seb. Ger. Wernbergs
Kapellan ved vor Frelses Kirke.

Una sancta ecclesia perpetua mansura sit.
Conf. Aug. art. VII.

Kjøbenhavn.

Trykt paa den Nordiske Boghandlings Forlag,
i Fabricius Udenbørs Gæstgæsteværelse.

1825.

Fig. 8. Titelblad af Kirkens Gienmæle 1825

Her forlangte Grundtvig, at H.N.Clausen skulle gøre kirken afbigt eller nedlægge sit embede og aflægge sit navn som kristen. Ville Clausen ingen af delene, erklærede Grundtvig ham på kirkens vegne for en falsk lærer. H.N.Clausen fandt en tredje udvej. Han besvarede ikke angrebene, men anlagde i stedet sag mod Grundtvig for injurier. Dette skridt bragte ikke alene Grundtvig i en pinlig stilling, men indebar også, at Grundtvig, hvis han dømtes, kunne blive underkastet livsvarig censur i henhold til trykkefrihedsforordningen af 27. sept. 1799.

I foråret 1826 måtte Grundtvig endvidere lide den tort, at der nedlagdes forbud mod at visse af hans salmer blev sunget i Vor Frelzers kirke i forbindelse med festligholdelsen af 1000-året for Ansgars komme til Danmark. Grundtvig fik dette at vide den 10. maj¹. To dage forinden, den 8. maj, havde Grundtvig udarbejdet en afskedsansøgning i to eksemplarer. Det ene sendtes til biskoppen, det andet, muligvis for at være sikker på at blive hørt, direkte til kongen. Begge ansøgninger, som er enslydende, videresendtes til Danske Kancelli, i hvis arkiv de endnu befinder sig². I sit følgebrev til Danske Kancelli beklagede biskoppen "...at en Mand af Hr. Grundtvigs anlæg, har indviklet sig i saadanne Vanskeligheder, som han ikke føler sig voxen til at bære". Biskoppen havde, meddelte han, i samtalen med Grundtvig "...fundet ham saa bevæget, at jeg troede at have Grund til at befrygte, at han ikke til Opbyggelse vilde kunne forvalte sit Embede". En anden præst måtte derfor konstitueres. Grundtvig begrundede sin afskedsansøgning med henvisning til den igangværende injuriersag:

KATALOG NR. 6

Danske Kancelli 1. dept.

Registrantsag nr. 435.

Grundtvigs afskedsansøgning til kongen.

1. Vor Frue provsti-arkiv. Journal 1807-1838.

2. Danske Kancelli. 1. departement.

Registrantsag nr. 435. Rigsarkivet.

Til Kongen!

Allernaadigste Konge!

Da jeg i Efteraaret 1825, saae mig angrebet med en Injurie-Proces, af Hr. Prof. Theol. Glausen, der saaledes vilde kalde mig til Regnskab for Maaden, hvorpaa jeg havde ført den Strid mod falsk Lærdom, hvortil jeg ved min Embeds-Eed er forpligtet, da ansøgte jeg allerunderdanigst om, at denne Injurie-Proces maatte, ved et allernaadigst Kongebud, hæves, da jeg ei kunde være Andre end Majestæten, og hvem Allerhøistsamme dertil maatte forordne, Regnskab skyldig for Udførelsen af en Embeds-Ælgt, men det kongelig Danske Cancellie svarede mig, at derved var Intet at gjøre.

Siden har jeg da stræbt at overbevise den kongelige Lands-Overret om, at førnævnte Injurie-Sag burde afvises, men heller ikke dette lykkedes, og jeg maa da ansee det for en juridisk Feiltagelse, hvad der stedse har været min trøstende Overbevisning: at naar jeg efter bedste Indsigt, iagttog mit Embeds Pligter, skyldte jeg ingenlunde Fienderne ad Statens Religjon, men kun Majestæten Regnskab. Jeg seer mig efter min Overbevisning om Embeds-Eed og præstelig Nidkiærlighed, som jeg maa blive tro, nu daglig udsat for baade med Mund og Pen, at give dem, der bestride Statens Religjon Leilighed til, at

paaføre mig, der skal forsvare den, Injurie-Processer, og denne Embeds-Byrde, Allernaadigste Konge! er mig for svar, jeg kan ikke bære den!

Saa beder jeg da, med barnlig Frimodighed, Landets Fader i Naade attage fra mig hvad i uforglemmelig Naade er skiænket mig af Ham: beder om at løses fra det Embede, der, som residerende Capellan for Vor Frelzers Kirke paa Christianshavn, allernaadigst har været mig betroet, og at løses fra min præstelige Embeds-Eed, med alle de Forpligtelser, jeg ved den frivillig har paataget mig!

Vis paa, at Lands-Faderen ei vil see Utaknemmelighed, eller noget Ondt, i dette Skridt, jeg kun med Taarer gjør, for at bevare en uskadte Samvittighed, og for ei til Slutning mod min Villie, at beskiemme et Navn og en Dragt, der kun med Æren maa bæres, aflægger jeg min uskrømtede Taksigelse til Majestæten for de mange Naades-Bevisninger, jeg, under min tunge Strid mod Tidens Strøm, af Majestæten i 16 Aar har oppebaaret, og tager den Trøst med mig ud af den danske Kirke, at kan den end lettelig finde klogere og lykkeligere Tjenere, troere, efter deres Overbevisning, skal den dog ei lettelig finde dem!

Allerunderdanigst

Christianshavn

D. 8de Mai 1826 Nikolai Frederik Grundtvig

Den 26. maj fik Grundtvig som ønsket sin afsked i nåde.

KATALOG NR. 7

Sjællands stifts bispearkiv.

B. 5 a. Afgjorte sager nr. 483-910.

Kgl. resolution af 26. maj 1826.

Imedens gik injurienesagen sin gang ved Landsover- samt Hof- og Stadsretten i København, hvis efterladte arkiv tillader en nøje undersøgelse af sagens forløb, de deltagende parterers synspunkter m.m.

I September 1826 redegjorde Grundtvig i et brev til sin forsvarer justitsråd og højesteretsadvokat Treschov for sit syn på sagen. Nu mente Grundtvig, at afskeden i nåde måtte medføre, at sagen måtte hæves.

KATALOG NR. 8

Landsover- samt Hof- og Stadsretten
i København.

Pådomte sager. J.nr. 459/1825.

Brev fra N.F.S.Grundtvig til højesteretsadvokat Treschov af 6. sept. 1826.

I brevet, der bærer påtegningen: "Freml: i den kgl LO samt H og Stadsret den 11. Septbr 1826" skrev Grundtvig blandt andet:

*Til Enden, hvordan den så end bliver,
må det da være mig Hoved-Sagen, hvad
Retten veed, var det fra begyndel-
sen: at forsvare og seierrig giennem-
føre den Paastand, at ingen Præst i
Danmark, saalænge han ved sin Em-
beds-Eed forpligtes til af al Magt
at angribe og bestride falsk Lærdom,
under noget Paaskud, lovmæssigt kan
stævnes som Injuriant eller tilta-
les ved privat Søgmaal for Udfø-*

relsen af denne hans Forpligtelse, hvordan saa i øvrigt denne Udførelse maatte være, hvad det ene og alene tilkommer Regjeringen, om det behager den, eller naar Nogen klager, at lade juridisk undersøge og bedømme denne Paastand tilligemed de Andre der med den staar i nærmest Forbindelse, har jeg i vedlagte lille Skrift "Vigtige Spørgsmaal til Danmarks Lovkyndige" som jeg beder Dem, tilligemed dette Brev, at fremlægge i Retten, stræbt paa det klareste at udvikle, og dersom ikke Injurie-Sagen, paa Grund af Embeds-Eeden, afvises fra Høieste-Ret, da maatte jeg ansee Hoved-Sagen for tabt, skjøndt jeg, paa Grund af al veritas convicti tollit injuram vandt den blot min Smule Person vedkommende Bisag.

Ifølge min Betragtning-Maade, der naturligvis falder mere poetisk og historisk, og skal falde langt mere varm christelig end stræng juridisk, har jeg da virkelig allerede halvt om ikke heelt tabt Sagen for den kongelige Lands-Overret, og ville ei engang ansee den for halv vundet, naar jeg frikiendtes som en skikkelig Borgermand, der ei havde sagt meer, end han juridisk kunde bevise; men halvt vundet vilde jeg derimod kalde Sagen, naar den ærede Ret enten endnu afviste Sagen, eller dog frikiendte mig, paa Grund af den Afsked i Naade, som mig ved Konge-Brev af 26de Mai er forundt fra mit hidtil førte geistlige Embede!

Min Tanke-Gang er nemlig den, at naar den kongelige Lands-Overret har givet Injurie-Sagen Fremme, kan det dog umulig være, enten fordi den vil nægte, at hvad Embeds-Eeden udelukkende forpligter Præsterne til, er deres Embeds-Pligt i allerstrængeste Forstand, heller ikke fordi den fandt det lovmæssigt, at enhver Person, hos hvem Præsterne bestred falsk Lærdom, skulde have Lov til at støvne dem som Injurianter; men kun med den Tro at en beskikket Religiøns-Lærer, der af en Præst i Embeds-Stilling bestredes som en falsk Lærer, ene efter Trykke-Forordningen, ikke som Person, men som Embeds-Mand altsaa som Statens Mandatarius, forpligtet, altsaa ogsaa berettiget til at støvne Præsten. Under denne Forudsætning er det mig nemlig klart, at Sagen maatte bortfalde, eller Præsten dog, uden alt Hensyn paa hans Udførelse af sin befalede Strid, frikiendes, naar Staten, under Sagens Gang, meddeelte Præsten Afsked i Naade; Thi dermed frikiender eller frigiver den ham aabenbart for alt videre Ansvar i henseende til hans Embeds-Førelse, saavidt den hidtil var blevet bekjendt, og undtager derved, i dette Tilfælde (overensstemmende med Konge-Lovens Art. III) Præstens bekjendte Embeds-Førelse udaf Lovens almindelige Befalning, saa hvad Trykke-Forordningen meendes at paalægge den bestridte og beskyldte Religiøns-Lærer, som Statens Mandatarius, i dette Tilfælde ophævedes,

da Staten ikke paa een Gang baade kan fordre og eftergive Regnskabet for een og samme Embeds-Førelse. Saameget var da herved vundet, at Præsten, naar han tiltaltes som Injuriant for sin Embeds-Førelse, dog i det mindste ved frivillig opoffrelse af det Embede, Staten ikke havde fundet hidtil, var i slette Hænder, under alle Omstændigheder kunne redde sin Skrivefrihed, og undgaae den ligesaa upassende som krænkende juridiske Trætte med dem, han efter sin Embeds-Eed og dertil svarende Overbevisning nødvendig maatte sige Ubehageligheder.

Grundtvigs særegne juridiske betragtninger gjorde ikke videre indtryk på dommerne, der den 30. oktober 1826 afsagde dom til fordel for H.N.Clausen¹. Grundtvig blev herefter underkastet en livsvarig censur, der dog blev ophævet i 1837.

GRUNDTVIG I VALGKAMP

I foråret 1848 faldt enevælden, og en demokratisk styreform indførtes. Grundtvig kastede sig straks ind i det politiske arbejde. Han var medlem af Den grundlovgivende rigsforsamling og opstillede i 1849 til folketingsvalget i Præstø amt, 4. kreds. Hans modkandidat var sognefoged Lars Larsen, som Grundtvig besejrede med 457 stemmer mod 374. Frem til 1901 var valghandlingen offentlig - man havde altså ikke hemmelig afstemning. På grundlag af de valglister, der er bevaret i valgbestyrelsernes arkiver, vil udvalgte lokalområders og sociale gruppers stemmeafgivning derfor kunne undersøges. De bevarede valglister viser også, hvem der stemte på Grundtvig.

1. Landsover. samt Hof- og Stadsretten i København.
Domprotokol i 1. instans nr. 29 a. s. 372-78.

KATALOG NR. 9

Valgbestyrelsesarkiv.

Præstø amt, 4. kreds. Folketingsvalg 1849.

Liste over de Valgberettigede til Folke-
tingsvalg i Mehrn sogn.

Allerslev sogn hørte også under 4. kreds. Her tabte Grundt-
vig til Lars Larsen med 28 stemmer mod 51.

188	Teilman	Jens	Fugløse	Hallekær		
189	Christen	Olav	Horslev	Oppelev		
190	Anders	Jens	Gjerm	Trangvig		
191	William	Peder	Gjerm	Trangvig		L. Larsen
192		Jens	Gjerm	Hallekær		
193	Johannes	Anders	Gjerm	Allerlev	28	L. Larsen
	Martin	Peder	Jens		Grundvig	51 L. Larsen
	Ligeledes sendes hermed de 28 stemmer, som Grundvig har modtaget i valgmødet den 1. december 1854, til Lars Larsen, og de 51 stemmer, som Grundvig har modtaget i valgmødet den 1. december 1853, til Søren Jensen.					

Fig. 9. Valgbestyrelsesarkiv. Præstø amts 4. kreds.
Folketingsvalg 1849. Allerslev sogn.

Det ses, at sognepræsten, Jens Teilman, undlod at stemme.

I de følgende år stillede Grundtvig op i Skelskør. Ved valget den 27. maj 1853 tabte han her til smed Søren Jensen. Året efter stillede Grundtvig op til folketingsvalget den 1. december i Præstø amt, 4. valgkreds. I denne forbindelse sendte han den 28. november 1854 et brev til valgbestyrelsen, hvori han meddelte, at han agtede at stille sig i kredsen ved et valgmøde i Præstø den 1. december.

KATALOG NR. 10

Valgbestyrelsesarkiv.

Præstø amt, 4. kreds. Folketingsvalget 1854.

Brev fra Grundtvig til valgbestyrelsen den
28. nov. 1854.

I brevet tilføjede Grundtvig:

*Da Omstændighederne imidlertid ikke
denne Gang tillade mig personligt Mø-
de på Valgstedet, har jeg den Ære at
vedlægge Vidnesbyrd fra min Læge, Hr.
Professor Fenger, hvoraf den ærede
Valg-Bestyrelse vil see, at jeg kun
med lovligt Forfald lader mig hindre
fra den personlige Nærværelse, som
ellers var min Pligt, og som jeg net-
op i denne Valgkreds har haft Lejlig-
hed til at vise, ogsaa var min Lyst.*

Da der ikke blev opstillet nogen modkandidater, var der næp-
pe tvingende grund til at møde op på valgstedet.

ÆGTESKAB OG ARVESTRID

En række mindre benyttede politi- og domsmyndighedsarkivalier
som f.eks. justits-, foged- og notarialprotokoller med tilhø-
rende sager og dokumenter vil ofte kunne frembyde interessan-
te muligheder for uddybning af en historisk undersøgelse.
Her vil forskeren kunne se, om en undersøgt person har vir-
ket som pengeudlåner, har haft besøg af kongens foged og me-
get mere.

Ved en gennemgang af de alfabetiske registre og hovedproto-
koller i arkivet efter Notarius Publicus i København konsta-
teredes det, at Grundtvig og fru Ane Marie Toft født Carl-
sen under nærværelse af Notarius Publicus den 20. oktober
1851 havde "...egenhændigen underskrevet et af mig (Notari-

us Publicus) ulæst Document..."¹. I Notarius Publicus' række af "Kopibøger for dokumenter i det danske sprog" ses ovenomtalte dokument imidlertid ikke indført.

Fire dage senere, den 24. oktober 1851 giftede Grundtvig sig med Ane Marie Toft, der var temmelig formuende. Det er derfor ikke utænkeligt, at det eftersøgte dokument kan have vedrørt formuespørgsmål, eller måske har været et testamente. Hvis denne antagelse er rigtig, vil dokumentet sandsynligvis være blevet bragt frem i dagens lys ved en af ægtefællernes dødsfald, eller ved en eventuel skilsmisse.

Knapt fire år senere, den 9. juli 1854 døde Ane Marie Toft, hvilket gjorde arvedeling m.v., d.v.s en skiftebehandling af boet aktuelt. Skiftebehandlingen af boet skete ved Landsover- samt Hof- og Stadsrettens skiftekommission, i hvis arkiv det eftersøgte dokument blev fundet. Det var en ægtepagt.

KATALOG NR. 11

Landsover- samt Hof- og Stadsrettens
skiftekommission. Protokol 3.

Skiftedokumenter nr. 21 1854-55.

Ægtepagt mellem Grundtvig og Ane Marie Toft.

I ægtepagten bestemtes det blandt andet, at der i deres ægteskab "... intet Formuefællesskab (skulle) finde Sted...", og at Ane Marie Toft skulle "... være uberettiget til at tage Arv efter..." Grundtvig, ligesom han skulle "... være uberettiget til at tage Arv efter..." hende.

1. Notarius Publicus i København. Hovedprotokol nr. 8.
s. 703.

I ægtepagtens stk. 3 og 4 bestemtes følgende:

3.

Jeg A. M. E. Toft beholder naar jeg er bleven gift med
N. F. S. Grundtvig den samme Myndighed, jeg hidtil som
Enke har haft, med Hensyn baade til min Person og
mit Gods, med hvis Bestyrelse bemeldte min Mand
intet skal have at bestille, og jeg N. F. S. Grundtvig
frasier mig hermed det Værgemaal, der naar jeg er ble-
ven gift med Enkefru A. M. E. Toft efter Loven
ellers vil tilkomme mig over hende og hendes
Gods.

4.

Denne Ektepagt, hvorpaa vi vente kongelig
kongelig Stadfestelse, skal tillige- med Stadfestelsen læses ved vore Vær-
nething.

København den 20 October 1854.

N. F. S. Grundtvig

A. M. E. Toft
f. Paulsen

3. Jeg A:M:E:Toft beholder naar jeg er bleven gift med N:F:S:Grundtvig den samme Myndighed, jeg hidtil som Enke har haft, med Hensyn baade til min Person og mit Gods, med hvis Bestyrelse bemeldte min Mand intet skal have at bestille, og jeg N:F:S:Grundtvig frasiger mig herved det Værgemaal, der naar jeg er bleven gift med Enkefru A:M:E:Toft efter Loven ellers vil tilkomme mig over hende og hendes Gods.

4. Denne Ektepagt, hvorpaa vi vente kongelig Stadfestelse, skal tillige- med Stadfestelsen læses ved vore Værnething.

Fig. 10. Landsover- samt Hof- og Stadsrettens
 skiftekommission. Protokol 3.
 Skiftedokumenter nr. 21 1854-55.
 Ægtepagt mellem Grundtvig og Ane Marie Toft.
 En oversigt over indgange og hjæl-
 pemidler til københavnske skifter
 findes på Landsarkivets læsesal.

Ved skiftebehandlingen af boet påpegede skiftekommissionen,
 at ægtepagtens punkt 4 ikke var sket fyldest. Pagten var
 hverken blevet kongeligt stadfæstet eller tinglæst. Skif-
 tekommissionen tvivlede derfor på, om ægtepagten kunne væ-
 re juridisk gyldig. I et brev til overretsprocurator Levin-
 sen den 5. sept. 1854 tog Grundtvig konsekvensen heraf.

KATALOG NR. 12

Landsover- samt Hof- og Stadsrettens
 skiftekommission. Protokol 3.
 Skiftedokumenter nr. 21 1854-55.
 Brev fra Grundtvig til overrets-
 procurator Levinsen den 5. sept. 1854.

I brevet skrev Grundtvig:

*Jeg fandt Læstl. at naar
 Skiftekommissionen i det forenede
 Ægtepagt mellem mig og min afdøde
 hustru juridisk gyldig, som du af sig
 selv havde bekræftet min hustru
 og mig den 1ste Julii, som du
 A. N. Grundtvig mig yverførte gængs
 at gøre min hustru anmeldelse
 Kongelig Bevilling til Skiftekommissionen, som
 bærer sig ud, og den hustru til den
 at befølge det som du gav mig i Begreb
 " " " " " " " " " "*

Jeg havde tænkt, at naar Skifteretten ikke fandt den foreliggende Ægtepagt mellem mig og min afdøde Hustru juridisk gyldig, den da af sig selv havde behandlet min Kones og mit Bo som Fællesbo, men da D.V. har gjort mig opmærksom paa, at herom må skee Anmeldelse og Begiering til Skifteretten, saa beder jeg Dem, efter Deres gode Tilbud at besørge det fornødne paa mine Vegne!

Fig. 11. Landsover- samt Hof- og Stadsrettens skiftekommission. Protokol 3. Skiftedokumenter nr. 21 1854-55 Brev fra Grundtvig til overretsprocurator Levinsen d. 5. sept. 1854.

Til varetagelse af de umyndige arvingers interesser ved skiftebehandlingen af boet havde skiftekommissionen beskikket kopist Olsen. Kopist Olsen fandt, at ægtepagtsdokumentet måtte være juridisk gyldigt og hævdede på et møde i skifteretten den 21. sept. 1855, at selv om dokumentet var uden juridisk betydning, så var han overbevist om, at Grundtvig ville "...føle sig moralsk forpligtet til at renoncere paa de Rettigheder, han paa Grund heraf ville erhverve i Boet..."¹. Kopist Olsens overbevisning havde ikke meget hold i virkeligheden. På det næste møde i skifteretten den 25. september var Grundtvig tilstede. Grundtvig bemærkede at²:

... da det naturligvis kun kan være fra den rene juridiske Side, at han (Grundtvig) kan indlade sig på dette Spørgsmaal ...saa maa han erklære, at han fremdeles anseer den nævnte Ægtepagt for juridisk ugyldig og kan ikke indrømme den mindste Virkning paa Delingen af hans afdøde Hustrus og hans Bo...

1. Landsover-samt Hof- og Stadsrettens skiftekommission. Protokol 3. Behandlingsprotokol 1854-55. s.89.
2. Landsover- samt Hof- og Stadsrettens skiftekommission. Protokol 3. Behandlingsprotokol 1854-55. s.90.

Da der ikke kunne nås til enighed, afsagde skifteretten kendelse, der faldt ud til Grundtvigs fordel. Kopist Olsen indbragte derefter spørgsmålet for højesteret, der afsagde dom den 2. maj 1856:

Den Deel af Indstævntes og hans afdøde Hustrues under Skiftebehandling tagen Boe, der tilhørte den Sidstnævnte og hvorover hun indtil sin Død havde Raadighed, bør udlægges til hendes Børn. Processens Omkostninger ophæves. Til Justitskassen betaler Indstævnte 5 Rd.

Justitskassens Justitsråd
den 2. Maj 1856

Justitskassens Justitsråd
M. Schibye, L. Knudsen.

Fig. 12:

Den Deel af Indstævntes og hans afdøde Hustrues under Skiftebehandling tagen Boe, der tilhørte den Sidstnævnte og hvorover hun indtil sin Død havde Raadighed, bør udlægges til hendes Børn. Processens Omkostninger ophæves. Til Justitskassen betaler Indstævnte 5 Rd.

Fig. 12. Landover- samt Hof- og Stadsrettens skiftekommission. Protokol 3. Skiftedokumenter nr. 21 1854-55

Ved skiftebehandlingen af et bo bliver ikke alene arvingerne tilgodeset. Også eventuelle kreditorers fordringer må indløses. Derfor vil der blandt skiftedokumenterne ofte kunne findes regninger etc., som kan belyse sider af af-dødes og dennes families forbrug, livsstil etc. Blandt skiftedokumenterne findes således en kontrabog, der giver et indblik i husholdningen Grundtvig og Tofts forbrug af vin i perioden 1852 - 54.

KATALOG NR. 13

Landsover- samt Hof- og Stadsrettens skiftekommision. Protokol 3.

Skiftedokumenter nr. 21 1854-55.

Kontrabog imellem høiærværdige Herr Pastor Grundtvig R af D. og den Waagepetersenske kgl. Vinhandel.

Store Strandstræde nr. 79.

Familien		1853	Debet	Credit
4. to 8	Portvin	6	8	
	12/2 d. Meade	11	2	
	120 Portvin	18	1.14	11
	18 Portvin	5		1 92
Feb 1	Portvin	6	8	
	12/2 d. Meade	11	2	10
Mar 7	12/2 d. Portvin	11	2	
	8 d. Portvin	16	8	10
	8 d. Portvin	16		8
Apr 12	8 d. Portvin	16	8	
	12/2 d. Meade	18	2.24	
	1/2 d. Champagne	18	2.64	12 88
Ma 3	6 d. Portvin	6	6	
	12/2 d. Meade	11	2.24	8 24
	12 Portvin	8		16
	12 Portvin	8	2.32	
	1 d. Champagne	1	7	
	1 d. Sinto	1	48	3 50
Juny 1	12 Portvin	12		4 32
17	12 1/2 Portvin	18		72
Totalt			65 16	6

Fig. 13. Landsover- samt Hof- og Stadsrettens skiftekommision. Protokol 3. Skiftedokumenter nr. 21 1854-55. Kontrabog mellem høiærværdige Herr Pastor Grundtvig R af D. og Den Waagepetersenske kgl. Vinhandel. Store Strandstræde nr. 79.

Et gennemsyn af kontrabogen synes at vise, at man i den grundtvigske husholdning ikke har skyet vinens glæder. Desværre oplyses der ikke noget om vinens årgange, med det ses, at forbruget har været varieret. Man synes især at have foretrukket Medoc-vine.

OPHOLD PÅ RØNNEBÆKSHOLM OG DIGTE TIL HARALDA TOFT

I deres korte, ~~men~~ efter sigende meget lykkelige, ægteskab tilbragte Grundtvig og Ane Marie Toft megen tid på godset Rønnebæksholm, som Ane Marie Toft kort før giftermålet ved et gavebrev havde overdraget til datteren Haralda Toft. Moderens ægteskab med Grundtvig kastede en skygge over Haraldas liv, og hun formåede ikke at få et mere nært og varmt forhold til sin nye fader. Efter moderens død lod hun dog Grundtvig komme på besøg på godset, hvor han især synes at have sat pris på havens lysthus med det lille tårn, som Frederik Lange Grundtvig, Grundtvigs søn med Ane Marie Toft, kaldte "Faders Tårn".

Under et ophold på Rønnebæksholm i sommeren 1858 skrev Grundtvig følgende digt til Haralda:

KATALOG NR. 14

Privatarkiv. Collet, P. F. og H.

Digt fra Grundtvig til Haralda Toft

den 22. juli 1858.

Til

Haralda Toft

Som din søde Moders Vennegave,
Med et ædelt Skjoldmø-Smil,
Taarner sig Lysthuset i din Have.
I de svundne Dages Stil,
Og for mig sig alt derinde
Samler til en stolt Kiærminde,
Stor nok til en Fælles-Krands!

Voxen efter Dannekvinde-Maalet,
Staaer du i din Sommerflor,
Af den friske Yndighed omstraalet,
Som er Rosen lig paa Jord;
Som det røde Guld i Strømme
Bølge dine Morgen-Drømme,
Fremtid er din bedste Ven!

Aldrig dog dit ømme Hjerte nænner
At forglemme Moder sød,
Og blandt hendes allerbedste Venner
Livets Skjald som Lykke nød,
I hans Navner, som din Broder,
Blomstrer Minded om din Moder,
Groer som Bøgen hendes Haab!

Derfor ogsaa, hvad mit Hjerte skatter,
Haabe tør den gamle Præst:
Venligt Husly hos Maries Datter,
Medfart som velkommen Gæst;
Det paa Hjertets Sprog er Mage
Til min Lodd i disse Dage,
I din Hall og Rosengaard.

*Ja, som Taarne-Huset i den Have,
Med mit Stade og min Stol,
Und mig Hjerterum som Vennegave,
Lyst i Skin af Lykkens Soel,
Varmt som Aarets Tider skride,
Varmest da, naar Fluer hvide,
Jog paa Dør hver Sommerfugl!*

Nik. Fred. Sev. Grundtvig

Venligheden i Rønnebæksholms Have

22de Juli 1858

I 1859 sendte Grundtvig endnu et digt til Haralda. Det vides ikke med sikkerhed, hvornår digtet er skrevet, men Grundtvigs angivelse "Aarsdagen 1859" sammenholdt med digtets indhold giver næring til den tanke, at digtet kan være skrevet på femårsdagen for Ane Marie Tofts død, d.v.s. den 9. juli 1859.

KATALOG NR. 15

Privatarkiv. Collet, P. F. og H.

Digt fra Grundtvig til Haralda Toft. 1859.

*Til min Maries datter
(Aarsdagen 1859)*

*Da Fuglene alle med Vinger
Du ønskede at følge Engang,
Og det med en Fugl paa hver Finger,
Som fyldte dit Øre med Sang,
Du sagde, med Smilet om Munden,
Kiærmoder: "vi fødtes i Lunden!"*

*Ja, saa hos Kiærmoder, Haralde!
Var Sjælens og Tankernes Flugt,
Som Ørnens, der hviler paa Halde
Og stikker i Skyen saa lukt,
Som Falkens i Sky, der langsynet,
Slaer ned, hvor den lyster, som Lynet!*

*O saa hos Kiærmoder Sangbunden
om dyb end som Tønernes Hav
Til alt hvad der toned i Lunden
Kiærmoder et Favnetag gav,
De dybeste Toner var Hjemme
Hos hende, dem gav hun sin Stemme.*

*Derfor Kiærmoder bar Mythen
Og Psalmen den den høieste Rang.
Thi di har i Borgen og Hytten
Tilfælles den dybeste Klang,
Og Ørnen saa høit sig ei svinger,
Som Ordet paa Aandedræts Vinger!*

*Derfor om Kiærmoder Marie
End kvæder graahaarede Skjald,
Naar længe alt Læberne tie,
Hvis Sang var som Klokkernes Kald.
Saa kvæde graahaarede Skjalde
Engang om Kiærdatter Haralde!*

*Saa, Roserne blusse og blegne,
Saa, Fuglene fødes og døde
Men Tonen fra høiere Egne
Er evig selv her under Ø,
I Moderens Bryst har den hjemme
I Datterens Mund har den Stemme!*

N.F.S.Grundtvig

DE SIDSTE ÅR VED VARTOV

Fra 1839 til sin død var Grundtvig præst ved Vartov-hospitalskirke. Her fik den voksende tilhænger-skare et vigtigt samlingspunkt, og her fandt Grundtvig venner, som kunne give ham støtte, når dette var fornødent.

Palmesøndag 1867 brød Grundtvigs sindssyge pludselig ud midt under gudstjenesten. Han ændrede kirkeritualerne, tvang dronningen til altergang og meget mere. Affæren vakte opsigt og forargelse, men også en vis skadefryd blandt Grundtvigs modstandere. Grundtvig måtte indsende en beretning om det indtrufne til biskoppen. Han fortalte blandt andet følgende¹:

*Da jeg kom til Kirken i Søndags,
var jeg aldeles uforberedt paa Al-
tergangen; men fik da jeg gik ind
i Kirken, den indskydelse, at jeg
skulde skrifte over Bibel-Sproget
af Johannes det Attende Kan du troe
da skal du see Guds Herlighed:*

1. Sjællands stifts bispearkiv. Journalsager. 583/1883

Saa snart jeg imidlertid begyndte at tale, kom Guds Aand over mig, saa jeg, ude af mig selv, anvendte Herrens Ord paa hele hans Menighed og indbød dem, baade Unge og Gamle til hans hellige Nadvere, og da jeg længe forgjæves havde ventet paa, at Dronning Caroline Amalie og som var Tilstede med sin Hofdame, Frøken Poulsen, skulde komme af sig selv, spurgte jeg med høi Røst: Hvor er Dronningen af Danmark - Dronningen fra Sønden! Kom for at høre Salomons Viisdom og her er mere end Salomons! Da reiste Dronningen sig strax med sin Hofdame og knælede midt for Alteret mellem de andre Gjæster, hvorpaa jeg høitidelig, paa mit hellige Embeds-Vegne tilsagde hende baade hendes egne og hele det danske Folk Syndernes Forladelse hvorpaa hun takkede med et Engle Smil, som ikke skal glemmes enten i denne Verden eller i den tilkommende.

Dog maa jeg ikke glemme at tilføie, at jeg saae netop det samme Engle-Smil forud paa et Barne-Ansigt nemlig Ane-Maries fra Grundtvigs Høiskole paa Marielyst, og at hun tillige saa snart jeg kom, rakte mig smilende Haanden og saae saa venligt paa mig med sine tindrende Øine, at jeg for første Gang i mit Liv maatte tiltale det spæde Barn, som ikke vidste forskjel paa Venstre og Høire. Efter at jeg derfor i Jesu Navn havde meddelt Barnet det hellige Korsets Tegn, som jeg

nu først indsaae, hører ligesaa
uadskillelig til Forsagelsen som
Daaben med Vand hører til Troes-
Bekjendelse, tiltalte jeg Barnet
selv om hvad Herren har sagt om
de smaa Børn, som Guds Rige høre
til, og om de Andre som aldrig
komme i Himmeriges Rige, med min-
dre de vil modtage det ligesom de
spæde Børn, hvilket alt hun mod-
tog smilende og leende, hvorefter
jeg tog paa hende og velsignede
hende i Herrens Navn, saa det var
først derefter hun græd ventelig
fordi hendes Hofte, ligesom Jacobs
gik af Ledd, da hun modtog den evi-
ge Velsignelse i det Himmelske Bad.

18. April 1867

ærbødigst
N. F. S. Grundtvig

Grundtvig så sig atter nødsaget til at indgive en afskeds-
ansøgning, men i Kirke- og Undervisningsministeriet stille-
de man sagen i bero. Kultusministeren fandt ikke at kunne
forelægge kongen en forestilling om afskedigelse af Grundt-
vig. I menigheden ønskede man Grundtvigs forbliven og skrev
herom til ministeriet, og efter at en lægeerklæring om, at
Grundtvig nu var fuldstændig helbredt, var fremsendt i slut-
ningen af 1867, fulgte så Grundtvigs ansøgning om, at af-
skedsansøgningen måtte blive tilbagegivet.

Efter at have hørt biskoppen over Sjællands stift, som gav
udtryk for store betænkeligheder, besluttede ministeriet at
betragte Grundtvigs afskedsansøgning som ikke indgivet.

KATALOG NR. 16

Sjællands stifts bispearkiv.

Sag nr. 583/1883.

Brev fra kultusministeren til
biskoppen over Sjællands stift
den 14. december 1867.

I brevet til biskoppen tilføjedes det:

Utvæds fæder: - Men; i forbindelse dermed fæder Ministeriet tillige
højfløjt bemærke dem om at ville tilkjædere. Gaa, at det her Minister
fæder har været et respektfuldt besvarende og betragtede Gudsord med
Meddelelsen af denne Brevet, at Gaa, som vistalt i Gaa. Udfærdigede Brevet
: gaa, med sig Gaa. til ikke at forstaa Sacramentalbesvarende som
Meddelelse af Gaa. Brevet, ligesom Brevet, der nu allerede i Gaa.
tid under Gaa. Brevet og i Gaa. Brevet Gaa. Brevet Gaa. Brevet.

Med Gaa. til dette skædt fæder Ministeriet høje højfløjt an-
med den Gaa. Brevet og ligesom Brevet at sammenhængende Gaa.
Gaa. af denne Meddelelse til Gaa. Brevet, Gaa. Brevet
Gaa. Brevet, under Brevet af at Gaa. Gaa. Brevet Brevet
Gaa. Brevet Gaa. Brevet i forbindelse med Gaa. Brevet Brevet
Brevet Gaa. Brevet Gaa. Brevet af Gaa. Brevet Brevet, maatte
Gaa. Brevet Gaa. Brevet at Gaa. Brevet Gaa. Brevet i Gaa.
Gaa. Brevet, og Gaa. Brevet Brevet i den Brevet. Gaa.
Gaa. Brevet Gaa. Brevet Brevet Gaa. Brevet.

Skædt den 14de December 1867

Kierkegaard

Men i forbindelse dermed skulde Ministeriet tillige tjenstligst anmode Dem om at ville tilkjendegive ham (Grundtvig), at det for Ministeriet har været et væsentligt bestemmende og betingende Hensyn ved Meddelelsen af denne Tilladelse, at han, som udtalt i hans omhandlede Andragende veed sig forpligtet til ikke at foretage Sacramentsbetjeningen uden Medvirkning af hans Medhjælper, Capellan Köster, der nu allerede i længere Tid under hans Sygdom paa eget Ansvar har bestyret hans Embede.

Med Hensyn til dette Punkt skulde Ministeriet derhos tjenstligst anmode Deres Høiærværdighed om ligeledes behagelig at communicere Indholdet af denne Meddelelse til Efterretning for Capellan Köster, hvem det endvidere, under Forudsætning af at Pastor Grundtvigs nuværende Boligs fjerne Beliggenhed fra Staden i Forbindelse med hans høie Alder maatte besværliggjøre ham den daglige Udførelse af hans Embedsforretninger, maatte paalægges desto omhyggeligere at drage Omsorg for at være i Nærheden af, og stadig tilsee Lemmerne i den Stiftelse, for hvilken Pastor Grundtvigs Embede egentlig er oprettet.

Kjøbenhavn den 14de December 1867

Kierkegaard

Fig. 14. Sjællands stifts bispearkiv.

Sag nr. 583/1883

Brev fra kultusministeren til
biskoppen over Sjællands stift
den 14. december 1867.

Sagt med et nutidigt udtryk, var Grundtvig i sin embedsvirksomhed hermed sat under administration. Denne ordning op-

retholdtes med skiftende kapellaner frem til Grundtvigs
død den 2. september 1872.

Udstilling og katalog:

August Wiemann Eriksen

Teknisk bistand:

Landsarkivets værksteder og sekretariat

112.343
DIS-Danmark

~~1 2 1 4 8 7~~